

Lintuvesien kunnostuksen perusteet

Markku Mikkola-Roos & Aili Jukarainen
SYKE / Biodiversiteettikeskus
Lintujärvien kunnostuskoulutus 2.9.2019

Kuva: Heikki Kotiranta

Lajiston kehityksestä tuoretta tietoa

- Suomen lajien uhanalaisuus, 2019
- Lintudirektiivin toimeenpanon raportointi 2013 & 2019
- Natura-tietokanta päivitys 2014
- Suomen III lintuatlas, 2011

Suomen lintuatlas

[Etusivu](#)

[Lajit](#)

[Ruudut](#)

[Yhdistykset](#)

[Taustaa](#)

METLA

METSÄHALLITUS

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

RIISTAN- JA KALANTUTKIMUS

Uhanalaisista lähes puolet kosteikkolajeja

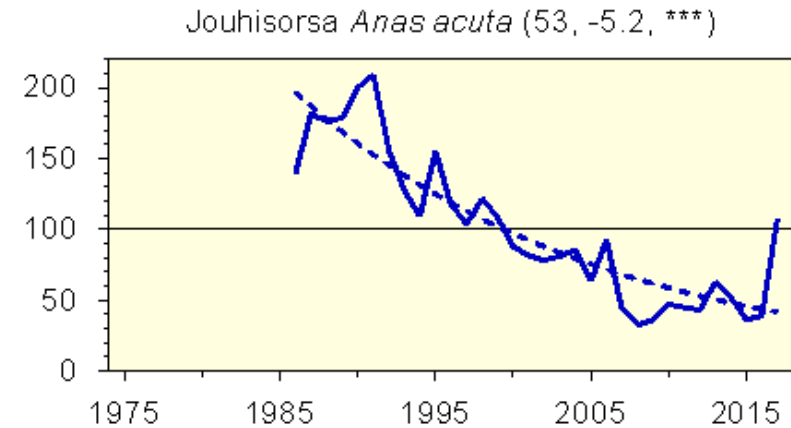
- Uhanalaisista 86 lintulajeista 37 on kosteikkolajia, 3 virtavesilajia ja 8 merilajia vuonna 2019
- Kosteikkolajeista
 - Uhanalaisia (39 %)
 - Punaisella listalla (50 %)
- Soilla pesivät kahlaajat käyttävät lintuvesien rantaniittyjä muuttoaikoina

Kuva: Antti Below

Vesilintujen uhanalaisuus Suomessa

Laji	1985	1991	2000	2010	2015	2019
Kiljuhanhi	E	E	CR	CR	CR	CR
Taigametsähanhi			NT	NT	VU	VU
Tundrametsähanhi						EN
Ristisorsa			NT	VU	VU	VU
Haapana					VU	VU
Jouhisorsa				VU	EN	VU
Heinätavi				VU	EN	VU
Punasotka				VU	EN	CR
Tukkasotka				VU	EN	EN
Lapasotka	V	V	VU	EN	EN	EN
Pikku-uikku				VU	EN	CR
Mustakurkku-uikku				VU	EN	EN
Kaakkuri	St	St	NT	NT		
Kuikka	St	St				
Haahka				NT	VU	EN
Alli					NT	NT
Mustalintu	St	St	NT			
Pilkkasiipi	St			NT	EN	VU
Tukkakoskelo				NT	EN	NT
Isokoskelo				NT	VU	NT
Uivelo	Sh					
Nokikana					EN	EN
Uhanalaiset yht.	2	2	2	9	16	15
Redlist yht.	7	5	6	15	17	18

Jouhisorsa

N 2007-2018	Vaihtelu	Sukup.	$\Delta/sp/10v$	Es.al.muut.	Es. al. km ²	2010	2015	2019	Peruste
10 000	4 000-18 000	6,8	-39%	-19	68000	VU	EN	VU	A2abcd

- Metsästyspaine kaikkialla esiintymisalueella
- Kuivuus Afrikassa
- Vesien rehevöityminen, umpeenkasvu, pohjaeliöstön väheneminen
- Nisäkäspedot

Vesilintukantojen taantumisen syyt

- Todennäköisesti tärkein syy pesimäkantojen taantumiseen ja poikastuoton heikentymiseen on ollut rehevien kosteikkojen liikarehevöityminen. Vaikutusmekanismeja ei tarkkaan tunneta, mutta rehevöityminen aiheuttaa umpeenkasvua ja veden samentumista ja sitä kautta heikentää ravinnon saatavuutta.
- Lisäksi kilpailu kalojen kanssa samasta ravinnosta on kiristynyt
- Pesä- ja poikastappiot ovat kasvaneet supikoira- ja minkkikannan runsastuessa.
- Naurulokkikannan väheneminen on yksi syy tukkasotkan, punasotkan ja nokikanan vähenemiseen.

Kahlaajien uhanalaisuus Suomessa

Laji	1985	1991	2000	2010	2015	2019
Pikkutylli					NT	NT
Tylli	St			NT	NT	
Lapinsirri	St		VU	VU	EN	EN
Etelänsuosirri	VU	E	CR	CR	EN	EN
Jänkäsirriäinen		Sh	NT		NT	NT
Suokukko		St	NT	EN	CR	CR
Taivaanvuohi					VU	NT
Heinäkurppa	RE	RE	RE	CR	CR	CR
Mustapyrstökuiri			EN	EN	EN	VU
Kuovi					NT	NT
Mustaviklo					NT	NT
Punajalkaviklo				NT	VU	NT
Lampiviklo				NA	VU	EN
Valkoviklo						NT
Liro					NT	NT
Rantakurvi	VU	E	CR	CR	CR	CR
Rantasipi				NT		
Vesipääsky				VU	VU	VU
Uhanalaiset yht.	2	2	4	7	10	8
Redlist yht.	4	4	6	10	16	16

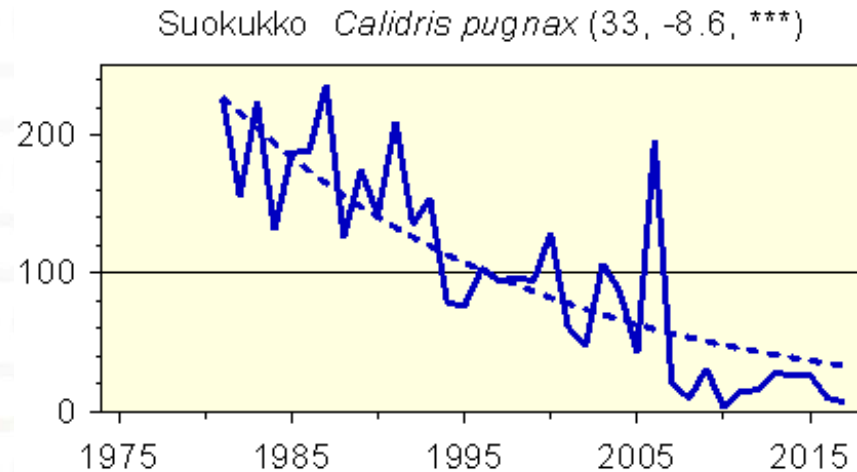

Kahlaajien taantumiset syyt

- Maatalouden kehitys. Suomessa oli 1930-luvulla 1,2 mlj. nautaa, nyt niitä on 400 000.
- Karjamäärän vähenemisen myötä vesirannan laiduntaminen ja niittäminen on lähes tyystin loppunut.
- Koko Suomen rannikkoalueella merenrantaniittyjä on arvioitu olevan jäljellä enää 4 200 hehtaaria, eli noin 10 % verrattuna 1950-luvun pinta-aloihin (Niemelä 2012).
- Suomessa kaikki rantaniittytyypit luokitellaan nykyisin äärimmäisen uhanalaisiksi elinympäristöiksi (Kontula & Raunio 2018).
- Lähes 5,7 miljoonaa hehtaaria alkuperäisestä suoalastamme on ojitettu metsätalouden tarpeisiin. Suurin osa näistä ojituksista tehtiin 1970-luvulla.

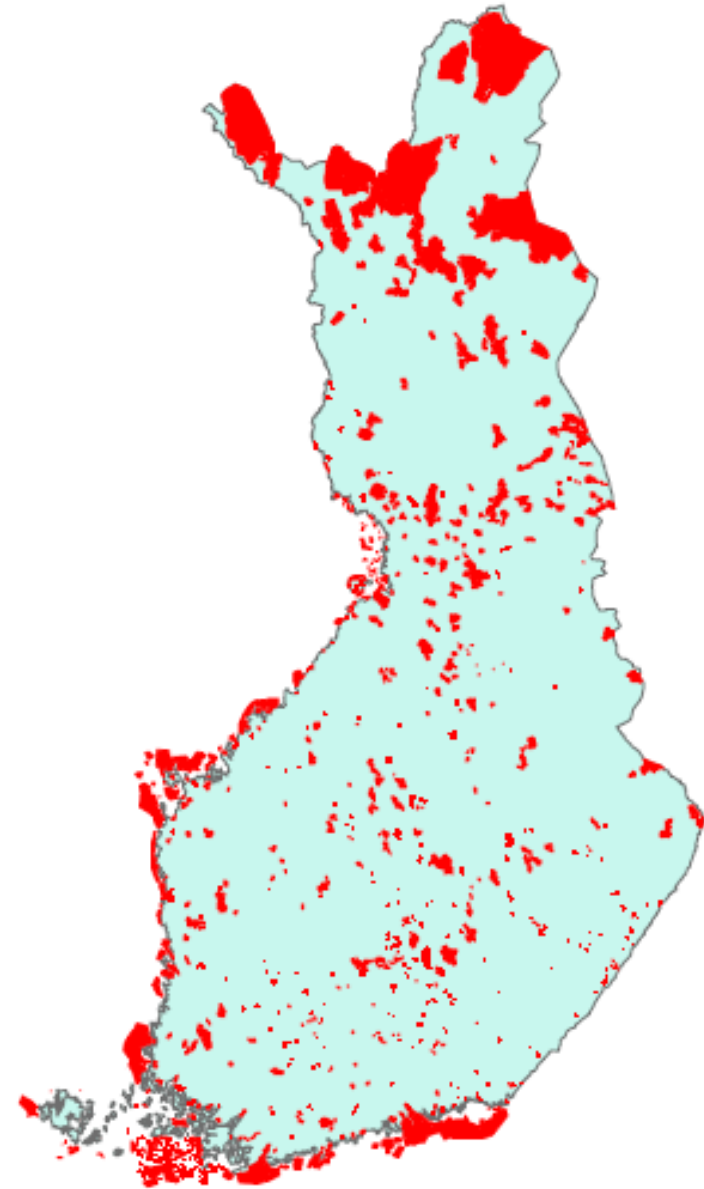
Suokukko

- Etelä- ja Keski-Suomessa kanta romahti soiden ojituksen ja rantaniittyjen umpeutumisen seurauksena jo 1980–1990-luvuilla.
- Pohjois-Suomen avosoilla väheneminen alkoi samanaikaisesti ja on jatkunut edelleen jyrkkänä. Lounais-Lapin avosoilla suokukko väheni neljäsosaan kahdessa vuosikymmenessä.
- Vähenemisen syynä eivät ole vain elinympäristömuutokset Suomessa, vaan myös talvehtimis- ja levähdysalueilla tapahtuneet muutokset.
- Pohjois-Pohjanmaan lintuvesiaineistossa taantuma on pysähtynyt ja Perämeren rantaniittyjen kanta on elpymässä.

Natura SPA-alueet

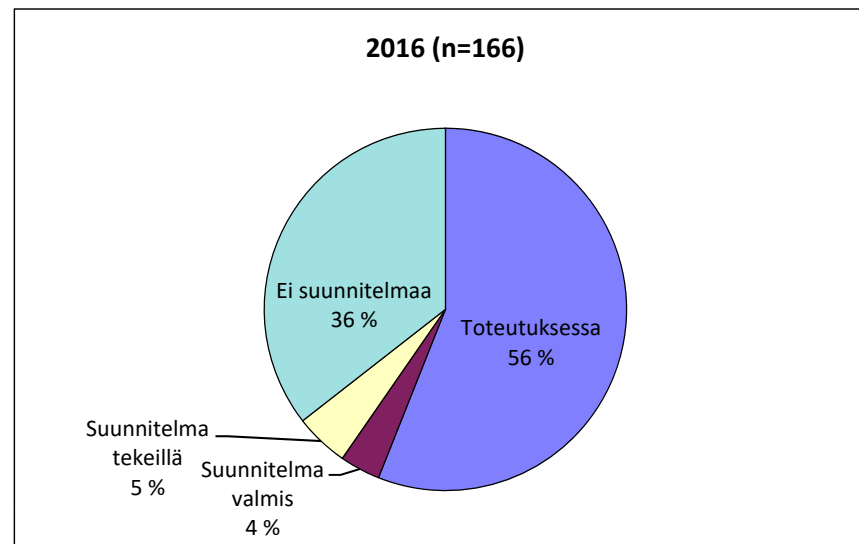
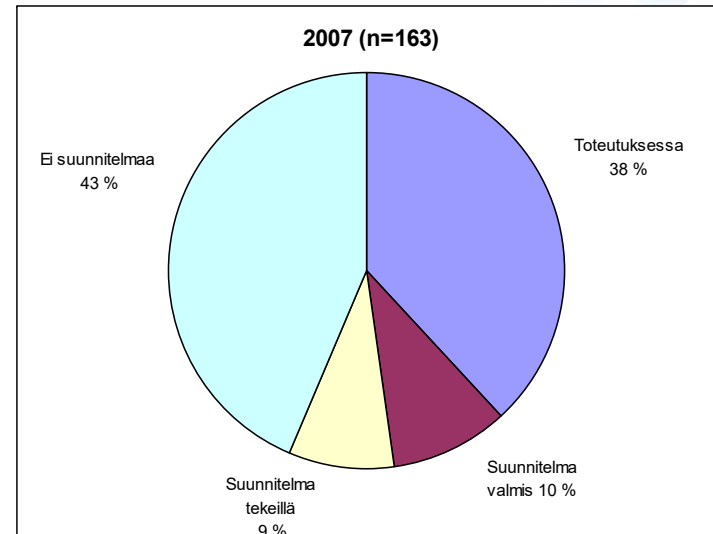
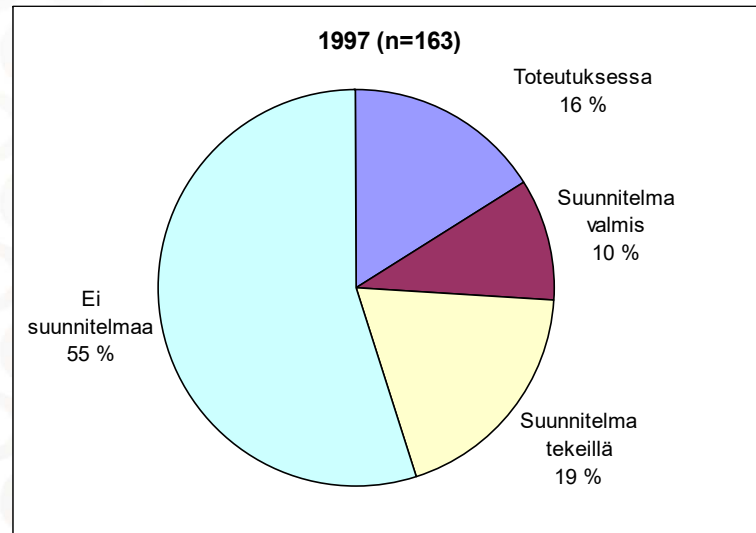
- Natura 2000 –verkostoon kuuluu 468 lintudirektiivin mukaisesti ilmoitettua SPA-aluetta
- Yhteispinta-ala 30 850 km²
 - mantereella 24 559 km²
 - Itämerellä 6 291 km²
- Lintuvesien suojeluohjelma käsittää 289 kohdetta, joiden pinta-ala on yhteensä 835 km²
- Lintuvesiensuojeluohjelman alkuperäisestä yksityisomistuksessa olevasta pinta-alasta on rauhoitettu suojelualueiksi tai ostettu valtiolle yli 72 %.

Natura-alueiden merkitys vesilinnuille

Laji	SPA-alueiden parimäärä 2018	Suomen parimäärä 2018	SPA %
Jouhisorsa	960-1550	4000-18000	12
Lapasorsa	990-1430	6300-12000	13
Heinätavi	245-475	500-2000	35
Harmaasorsa	160-250	700-1500	19
Punasotka	200-300	600-750	37
Tukkasotka	4790-8670	34000-80000	11
Mustalintu	600-1400	1000-2000	67
Uivelo	240-630	2000-5500	12
Mustakurkku-uikku	210-410	2500-3000	8
Härkälintu	410-630	2800-5000	10

Lintuvesien kunnostustilanne Suomessa v. 1997, 2007 ja 2016

Natura-SPA lintuvesien kunnostustarve

ELY-keskus	Kunnostettavia kohteita	Tehtyjä vesialuekunnostuksia	Tehtyjä ranta-aluekunnostuksia
EPO	32		4
ESA	17	4	
HAM	19	2	3
KAI	4		3
KAS	10	2	8
KES	11	6	1
LAP	6	2	1
PIR	9	1	2
POK	13	3	2
POS	14	5	
PPO	27	3	17
UUD	25	5	10
VAR	21	7	13
Yhteensä	210	40	64

Rauhoitusalueverkkoa tarvitaan

- Suurella osalla yksityismaille perustetuista suojelualueista on mahdollista harjoittaa metsästystä.
- Elokuun 20. päivänä alkava sorsanmetsästys käynnistää vesilintujen syysmuuton, sillä metsästykseltä rauhoitettuja alueita on vähän.
- Vaikeasti tunnistettavia vesilintuja ammutaan siinä suhteessa kuin niitä esiintyy lintuvesillä: heinätavi, harmaasorsa, jouhisorsa
- Rauhoitetuista lintuvesistä tulisi perustaa metsästysrauhhoitusalueiden verkosto. Rauhoitusalueilla nuoret ja vanhat linnut voisivat valmistautua rauhassa syysmuutolle ja metsästyspaine kohdistuisi niihin syksyn mittaan tasaisemmin.
- Metsästysrajoitusalueet toimisivat myös muiden kosteikkolintujen kerääntymisalueina.

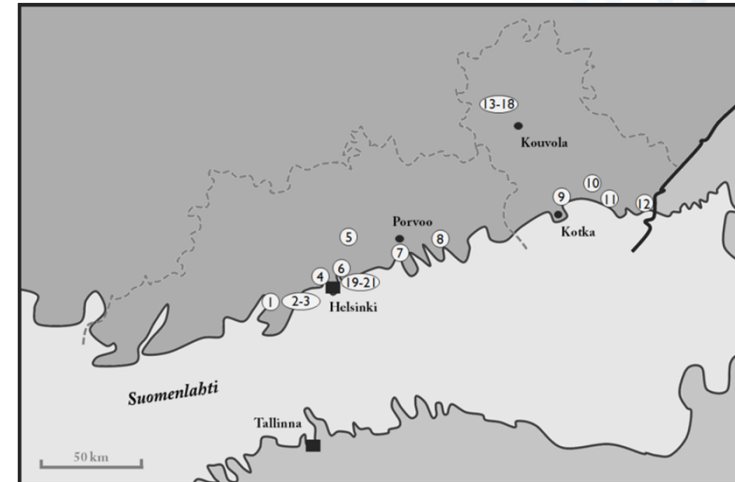
Rauhoitusalueverkkoa tarvitaan

- Verkoston tulisi olla koko maan kattava ja siinä tulisi olla mukana alueellisesti tärkeimmät rehevät lintuvedet
- Ruokintaa ei tule sallia SPA-lintuvesien lähelle perustettavilla riistakosteikoilla

Lintuvesien hoidon merkitys linnustolle Suomenlahden muuttoreitillä

- Tarkastelussa 21 kohdetta Suomenlahden muuttoreitin varrella, jotka olivat mukana Lintulahdet Life hankkeessa
 - Natura-verkoston SPA-alueita
- Kohteita hoidettu vuosien 2004–2012 aikana kahtena jaksona . Keskittyi rantaniittyjen hoitoon.
- Tarkoituksena muodostaa toimiva suojelualueverkosto

Kuva: Antti Below

Article | [OPEN](#) | Published: 27 January 2017

Counteracting wetland overgrowth increases breeding and staging bird abundances

Petteri Lehikoinen , Aleksi Lehikoinen, Markku Mikkola-Roos & Kim Jaatinen

Scientific Reports **7**, Article number: 41391 (2017) | [Download Citation](#)

- Kahlaajat hyötyivät hoitotoimista eniten
- Kaikki linturyhmät hyötyivät jostain hoitotoimesta
- Sukeltajasorsat ja kalansyöjät hyötyivät vähiten
- Hoitotoimilla on suuri merkitys kosteikkolinnustolle ja monimuotoisuuden ylläpitämiselle

Laajempi merkitys

- Vaikutus koko muuttoreitin kosteikkolinnustoon
 - jopa populaatiotasolla
- Suomen kosteikkojen merkitys voi jatkossa olla suurempi
 - ilmastonmuutoksen rooli?
 - Suomi ja Ruotsi tuottavat valtaosan EU:n vesilinnuista
- Hoitotoimien vaikutuksen aikaskaala
 - jatkuva parannus, mutta nopea heikentyminen
- On tärkeää, että yhteisiä varoja on käytetty hyödyllisesti
 - Lintujen lisäksi merkittävä hyöty myös ihmisille

Kunnostaminen kallista, rahoitus vähäistä ja pirstaleista

- Lintuvesien kunnostaminen on verrattain kallista, esim:
 - Niittomurskaus noin 700 €/ha
 - Ruoppaus talvityönä noin 80 000 €/ha
- Lintuvedet käsittävät erilaisia elinympäristöjä
 - erilaisia rahoituskanavia
- Mutta ei erityisesti lintuvesikunnostukseen varattua rahoitusta
 - kohteet eivät valikoidu luonnonsuojelun kannalta kiireellisimmässä järjestyksessä

Lintuvesille tarvitaan oma rahoitusohjelma

- Suojeltujen lintuvesien kunnostamiseen korvamerkitty riittävä rahoitus
- Voidaan täydentää SPA-verkostossa EU-hankkeilla

Kunnostusten ja hoidon hallinnointi vaativaa ja aikaa vievää

- Lintuvesikunnostusten menestyksellinen hallinnointi edellyttää monipuolista osaamista
- Esim. suunnitelmien tilaaminen, luvanhaku, urakoitsijoiden ohjaus
- Neuvottelu maanomistajien kanssa voi olla haastavaa, kohteilla saattaa olla paljon maanomistajia
- Erityisesti vedenpinnannostoja vastustetaan vettymishaittojen vuoksi

Turvattava riittävät henkilöresurssit ja osaaminen

- Osaaminen ELY-keskuksista häviämässä eläköitymisten myötä. Metsähallituksella vähemmän kokemusta lintuvesiltä.
 - Rekrytointitarve selvitettävä
 - Tarvitaan koulutusta, mentorointia, ohjeistusta
- Kunnostusten toteuttaminen laajemmalla toiminta-alueella / useamman ELY:n kesken?
 - Osaamisen jakaminen
 - Riittävät resurssit ”työn alla” olevalle kohteelle
 - Pidempi lista kohteita työstettävänä → hankalien kohteiden ”hauduttelu”

Muita pulmia

- Haastavien lupa-asioiden hallinnointia on pyritty ulkoistamaan hallinnon ulkopuolelle
- Vastuutaho ei ole aivan selvä. Lintuvedet jäivät roikkumaan, kun luonnonsuojelualueiden muut hoito-, kunnostus- ja ennallistamistehtävät siirrettiin ELY-keskuksista Metsähallitukselle

Ratkaisuehdotuksia

- Luvan haun, hallinnoinnin ja kunnostukseen liittyvien rakenteiden tulisi olla arvokkailla lintuvesillä hallinnon vastuulla
 - Hankalaa löytää toista tahoa
- Metsähallituksen ja ELY:jen työnjako tulisi olla selvä kaikille toimijoille

Kiitos!

